

УДК 796.417.2

**АНАЛІЗ ПРОГРАМНО-
НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
З ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
У СКЛАДНОКООРДИНАЦІЙНИХ
ВИДАХ СПОРТУ****Валентина ТОДОРОВА***Львівський державний університет
фізичної культури, м. Львів, Україна,
e-mail: valentina_sport@ukr.net*

Анотація. Мета: проаналізувати програмно-нормативне забезпечення хореографічної підготовки спортсменів. Матеріали і методи: для визначення теоретичних позицій дослідження застосовано методи аналізу, синтезу, порівняння, систематизації наукових джерел з досліджуваної проблеми. Результати: використано програмно-нормативні матеріали щодо хореографічної підготовки у видах спорту зі складною координацією. Висновки: встановлено, що хореографічну підготовку в різних видах спорту розрізняють за тривалістю (6,6–22% від загального часу тренувань), вона має низку специфічних особливостей, які пов'язані з різноманітними завданнями та різної технікою виконання окремих хореографічних елементів.

Ключові слова: хореографічна підготовка, програмно-нормативне забезпечення, складнокоординаційні види спорту.

Постановка проблеми. Критична економічна та політична ситуація, яка складається останнім часом в Україні, змусили уряд доповнити та прийняти низку законодавчих актів стосовно фізичного виховання й спорту, починаючи з дошкільного віку. Згідно з Концепцією Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 рр. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. N 828-р.), хореографічна підготовка має багатоаспектний характер та є складовою виховання (зокрема й фізичного), а також визначається важливим аспектом естетичного виховання, розвитку творчих здібностей спортсменів, підвищення їхніх функціональних можливостей, необхідних фізичних якостей та відіграє значну роль у технічній підготовці. Загальна хореографічна підготовка в спортивних закладах потребує подальшого розвитку в умовах сьогодення [4; 5; 7]. Тому метою цієї роботи є аналіз програмно-нормативного забезпечення з хореографічної підготовки спортсменів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано згідно з темою НДР «Теоретико-методичні основи управління тренувальним процесом та змагальною діяльністю в олімпійському, професійному та адаптивному спорті» відповідно плану ЛДУФК на 2016–2020 рр. (номер державної реєстрації 0116U003167).

Матеріали й методи дослідження: для визначення теоретичних позицій дослідження застосовано методи аналізу, синтезу, порівняння, систематизації змісту програмних та нормативно-правових документів з хореографічної підготовки в складнокоординаційних видах спорту.

Результати дослідження та їх обговорення. Навчальний матеріал спортивних програм складається на основі затвердженого нормативними документами режиму навчально-тренувальної роботи у школах вищої спортивної майстерності, спеціалізованих дитячо-юнацьких школах олімпійського резерву та дитячо-юнацьких спортивних школах. Сучасні програми висвітлюють комплекс напрямів підготовки спортсменів у видах спорту на увесь багаторічний період тренувань – від початкового навчання до спортивного удосконалення. У програмах в узагальненому аспекті розкрито положення сучасної теорії та методики спортивної підготовки, які визначають її структуру.

Загальні положення охоплюють етапи підготовки, основні завдання цих етапів та зміст роботи. Найбільшу увагу приділено навчальному матеріалу, який, передусім, охоплює розділи технічної та фізичної підготовки спортсменів.

У дослідження сучасних науковців (Т. С. Лисицька [2], Т. Т. Ротерс [9], В. Ю. Сосіна [10]) виокремлено основні напрями хореографічної підготовки на різних етапах спортивної підготовки.

Окрім констатації факту важливості занять хореографією у видах спорту, що вимагають прояву культури рухів, ми проаналізували зміст хореографічної підготовки в навчальних програмах зі спортивної аеробіки, спортивної акробатики, спортивної та художньої гімнастики, стрибків на батуті, фігурного катання на ковзанах, які викладені на сайті Міністерства молоді та спорту України [4]. Аналіз вказаних програм допоміг виявити відмінності розподілу навчального матеріалу, визначити обсяг часу, що відведений на хореографічну підготовку впродовж навчання (табл. 1).

Таблиця 1

**Обсяг хореографічної підготовки на різних етапах багаторічної підготовки
в складнокоординативних видах спорту (%)**

Види спорту	Етапи підготовки										
	початкова підготовка		попередня базова підготовка				спеціалізована базова підготовка			підготовка до вищих досягнень	
	Рік навчання										
	1-й	2-й	1-й	2-й	3-й	4-й	1-й	2-й	3-й	1-й	2-й
Аеробіка	12,8	9,6	12,6	17,3	9,1	12,9	12,6	14,1	10,6	11,2	9,4
Акробатика	16,3	17,3	13,9	12,3	11,3	10,8	10,2	9,6	9,0	8,1	
Стрибки на батуті*	19,2	16,7	20,6	18,2	16,8	15,3	13,3	12	12,6	11,4	
Фігурне катання на ковзанах**	16,6	22,2	7,4			11,1	6,6			10	

Примітки: * – у навчальній програмі зі стрибків на батуті хореографічну підготовку автори ототожнюють зі спеціальною фізичною підготовкою [14, с. 73];

** – річний орієнтований навчальний план на етапах підготовки з фігурного катання на ковзанах відсутній, тому ми використали дані І. М. Медведєвої (2002).

З табл. 1 видно, що хореографічна підготовка у всіх проаналізованих навчальних програмах має хаотичний характер, не простежується чіткої тенденції до зростання або зменшення обсягу.

Хореографічну підготовку вважають частиною технічної підготовки і винятково важливою у вихованні «школи» рухів [5; 8]. Попри це, у програмі зі спортивної гімнастики відсутні дані про тривалість і час проведення хореографічної підготовки, про методи хореографічної підготовки на різних етапах, а також про контроль за виконанням хореографічних вправ [13].

У програмному матеріалі з розглянутих видів спорту хореографічна підготовка спрямована на навчання елементів класичного, історико-побутового, народного та сучасного танцю. Окрім цього, виокремлено музично-рухову підготовку, на навчання елементів музичної грамоти, розвитку музичності та виразності.

Аналізуючи зміст програм, відзначено, що поруч із завданнями, що розв'язуються в процесі спортивної підготовки, значне місце відведено вирішенню специфічних хореографічних завдань (табл. 2).

Таблиця 2

Завдання хореографічної підготовки у видах спорту зі складною координацією на різних етапах багаторічної підготовки

Види спорту	Етапи підготовки			
	початкова підготовка	попередня базова підготовка	спеціалізована базова підготовка	підготовка до вищих досягнень
Спортивна аеробіка	Оволодіння найпростішими елементами класичного, характерного і народного танцю	Освоєння елементів різних танцювальних форм у найпростіших з'єднаннях; формування умінь сприймати характер, темп та ритм музичного твору	Виконання танцювальних елементів в складних умовах	Пошук та освоєння нових оригінальних елементів та поєднань
Спортивна акробатика	Вивчення елементів «школи», музично-ритмічне виховання	Формування вміння розуміти музику, знати засоби музичної виразності (характер, ритм, темп, тихо-гучно, зливо-уривчасто, форму і фразування) та узгоджувати свої рухи з музикою	Удосконалення індивідуальної хореографічної, музичної підготовленості, пошук індивідуального стилю, розвиток творчих здібностей	Максимальне розкриття індивідуальних можливостей; досягнення вищого рівня виконавчої майстерності у музично-акробатичних композиціях, (віртуозності, артистизму)
Спортивна гімнастика	Оволодіння початковою хореографією; музична рухова підготовка	Формування праявної постави та гімнастичного стилю («школи виконання вправ»)	завдання хореографічної підготовки на цьому етапі не визначено	Максимальне розкриття індивідуальних можливостей, досягнення високого рівня виконавської майстерності; «віртуозності та артистизму»
Художня гімнастика	Опанування найпростіших елементів класичного, історико-побутового та народного танців	Опанування елементів усіх танцювальних форм у найпростіших з'єднаннях; формування правильної постави та «школи» виконання вправ	Удосконалення хореографічної підготовленості, підвищення якості виконання усіх танцювальних форм у з'єднаннях, що ускладнюються, розвитку творчих здібностей, пошук індивідуального стилю	Подальше удосконалення хореографічної підготовленості

Види спорту	Етапи підготовки			
	початкова підготовка	попередня базова підготовка	спеціалізована базова підготовка	підготовка до вищих досягнень
Фігурне катання на ковзанах	Навчання найпростіших елементів класичного, характерного і народного танцю, опанування позиціями ніг, рук; виховання правильної постави	Оволодіння класичним, характерним та народним танцями, етюдами, вправами на льоді для надання елементам фігурного катання пластичної завершеності (стрибки, підтримки, обертання, кроки тощо)	Удосконалення різних видів стрибків на середині залу	Подальше удосконалення індивідуальної хореографічної підготовленості; досягнення високої художньої виконавчої майстерності
Стрибки на батуті	Вивчення позицій ніг та рук, вправ біля опори, найпростіших рухів з популярних бальних танців	Повторення вправ перших років занять, але з більшою кількістю рухів, вивчення окремих нескладних комбінацій	Удосконалювання вправ на середині залу, елементів танців; різних комбінацій з кроками польки, польки в парах	Повторення раніше вивченого матеріалу

У табл. 2 показано, що заняття усіма формами хореографії міцно увійшли в процес багаторічної підготовки спортсменів – від юних до кваліфікованих спортсменів. Основними формами таких занять є класичний, характерний та народний танці, етюди, що виконуються за тематичним планом. Для того щоб виконати музично-хореографічну композицію, потрібна висока художня виконавча майстерність, що може бути досягнута в результаті систематичних занять хореографією та оволодіння вправами, розподіленими упродовж років навчання. Завданням хореографічної підготовки є допомога спортсменам розвинути своє тіло і навчитися вільно керувати своїми рухами, що досягається шляхом доцільно дібраних, постійно повторюваних вправ, які варіюються та ускладнюються [1; 2; 3; 6; 9; 12; 14].

У спортивній гімнастиці В. Ю. Сосіна [10] пропонує використовувати елементи класичного, історико-побутового та народного танців у групі початкової підготовки (перший рік навчання), а також вправи на рівновагу та стрибки. На другому та третьому році навчання у групі початкової підготовки, поряд із названим, автор пропонує додати елементи вільної пластики, повороти та стрибки на колоді, що удосконалюються у групах попередньої базової (третьої, п'ятого року навчання) та спеціалізованої базової підготовки і підготовки до вищих досягнень.

У художній гімнастиці фахівці і тренери приділяють пильну увагу саме хореографічній підготовці, але в навчальній програмі з цього виду спорту неможливо виявити чітку кількість годин, передбачених на заняття хореографією в загальному плані багаторічної підготовки [15, с. 36]. Засоби хореографічної підготовки орієнтовані на досягнення точності й чистоти, артистичності і виразності рухів.

На початковому етапі підготовки на заняттях з хореографії розвивають виворітність ніг, вивчають танцювальні кроки, постанову корпусу, розвивають гнучкість, стійкість, легкий високий стрибок, чітку координацію рухів. Класичний екзерсис спочатку виконують

біля опори, а згодом, у міру опанування, – на середині залу. На цьому етапі пропонується відпрацювання простих рухів з I–III позиції.

На етапі початкової підготовки в навчально-тренувальних групах хореографії відводиться значне місце у технічній підготовці гімнасток. Окремі елементи класичного танцю виконуються у вигляді екзерсису біля опори та етюдів на середині залу. Звертається увага на те, що вибір музичних творів має відповідати віку гімнастки.

Оцінювання перспективності на етапі спеціалізованої підготовки визначають за тими ж чинниками, що й на попередньому, проте вимоги до виконання вправ підвищуються. Перспективними вважають спортсменок, які мають високий рівень фізичної, технічної, хореографічної та предметної підготовленості. Але на цьому етапі хореографічним вправам приділяють значно менше часу в структурі заняття. Основну увагу тренери та фахівці зосереджують на вдосконаленні предметної підготовленості.

На етапі підготовки у групах вищої спортивної майстерності ставиться завдання з'ясувати, чи спроможна гімнастка досягти результатів міжнародного класу, чи зможе вона витримувати виключно напружену тренувальну програму та ефективно адаптуватися до застосованих навантажень. На цьому етапі продовжується робота, яка була проведена на попередньому етапі, ефективність визначають переважно за тими ж чинниками, проте вони набувають більш специфічної спрямованості. Одним з основних показників є технічна підготовленість. Гімнастки опановують складні елементи, домагаючись стабільного їх виконання. Значну увагу приділяють вихованню артистичності, виразності рухів. Важливе місце продовжує посідати хореографія [15].

Як і у гімнастиці, хореографічна підготовка акробатів – це важлива частина технічної підготовки. Здебільшого у практиці використовується класичний екзерсис, який сприяє формуванню правильної постави, гарних жестів, рухливості у суглобах, виворотності стоп та інших якостей і навичок. Хореографічна та музично-ритмічна підготовка є дієвими засобами розвитку відчуття ритму, музичності, виразності, плавності, емоційності рухів. Вона суттєво вирішує завдання початкової технічної підготовки і, передусім, спрямована на високоякісне засвоєння елементів «школи». Водночас, навички і якості, які формуються під час хореографічної підготовки, потребують постійного підкріплення й удосконалення, тому хореографія є обов'язковим компонентом підготовки не лише початківців, але й досвідчених акробатів [12]. У програмі передбачено підвищення хореографічної культури; знайомство з кращими взірцями танцювального мистецтва, життям і діяльністю провідних хореографів і композиторів, які працювали в галузі балетної музики; вивчення основ танцювального мистецтва; набуття необхідних знань, навичок; засвоєння танцювальної техніки з урахуванням вікових особливостей спортсменів. Загальний обсяг хореографічної підготовки на етапі початкової підготовки становить 16,3–17,3%; на етапі попередньої базової підготовки – 12,3–13,9%; спеціалізованої базової підготовки – 9–10,2% та на етапі підготовки до вищих досягнень – 9,4–11,2% від загальної кількості запланованих годин (див. табл. 1).

Аналіз навчальної програми зі стрибків на батуті дав змогу виявити, що хореографічні вправи також використовуються у всіх групах та на всіх етапах у структурі багаторічної підготовки батутистів [14]. Навчання елементам класичного танцю передбачає вивчення позиції ніг (I, II, III, IV, V), елементарних підготовчих рухів руками і ногами та поєднання елементів. У програмному матеріалі передбачено удосконалення елементів, які поєднанні з рухами рук, нахилами вперед, назад, у бік, поворотами, рівновагами, хвилями, змахами, стрибками, змінюючи темп та напрям руху, ритмічну структуру; виконання адажіо; різні поєднання з елементів, які були вивчені раніше [14].

Як елементи історико-побутових і народних танців у програмі зі стрибків на батуті пропонується використовувати польку і галоп, крок полонезу, різні поєднання кроку вальсу з нескладними стрибками, поворотами, рівновагами, нахилами. Найбільш популярними засобами хореографічної підготовки вважають російський, український та білоруський танці. Для навчання переходу від одного темпу до другого, зміни швидкості руху відповідно

до темпу музики використовують також елементи сучасних танців [14]. Обсяг хореографічної підготовки на етапі початкової підготовки становить 16,7–19,2%; попередньої базової підготовки – 15,3–20,6%; спеціалізованої базової підготовки – 12–13,3%; підготовки до вищих досягнень – 11,4%.

У спортивній аеробіці хореографічна підготовка реалізується також на всіх етапах спортивної підготовки. На етапі початкової підготовки здійснюється початкова хореографічна підготовка – оволодіння найпростішими елементами класичного, характерного й народного танцю, а також початкова музично-рухова підготовка – рухові ігри, виконання вправ. У перший рік навчання на неї відводиться 12,8% тренувального часу, а у другій – 9,6%.

На другому етапі (попередньої базової підготовки) здійснюється базова хореографічна підготовка – освоєння елементів різних танцювальних форм у найпростіших з'єднаннях та формування умінь розуміти музику, добирати вправи, які відповідали б характеру, темпу та ритму музичного твору. На неї відводиться: 1-й рік – 12,6%, 2-й рік – 17,3%, 3-й рік – 9,1%, 4-й рік – 12,9% від загального часу тренувань.

На третьому етапі (спеціалізованої базової підготовки) здійснюється вдосконалення хореографічної підготовки – виконання танцювальних елементів в складних умовах і вдосконалення музично-рухової підготовки, пошук індивідуального стилю, розвиток творчих здібностей спортсменів. Час хореографічної підготовки на першому році становить 12,6%, другому – 14,1%, третьому – 10,6% від загального часу тренувального процесу.

Що стосується четвертого етапу (підготовки до вищих досягнень), то на ньому відбувається подальше вдосконалення базової та технічної підготовленості, досягнення високого рівня надійності у виступах, пошук та освоєння нових оригінальних елементів та композицій. На вдосконалення хореографічної частини технічної підготовки відводиться 11,2% від загального часу [11].

У навчальній програмі з фігурного катання [16] на ковзанах, на жаль, відсутні чіткі хореографічні завдання на кожному етапі підготовки, але хореографічна підготовка має свій відсоток у навчально-тренувальному процесі: на етапі початкової підготовки – 16,6–22,2%; попередньої базової підготовки 7,4–11,1%; спеціалізованої базової підготовки – 6,6%; підготовки до вищих досягнень – 10,0% (І. М. Медведєва, 2002).

Висновки. На основі аналізу наукової та методичної літератури, змісту навчальних програм для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності зі художньої та спортивної гімнастики, спортивної акробатики, стрибків на батуті, фігурного катання на ковзанах та спортивної аеробіки було визначено місце і роль хореографічної підготовки у спорті. Слід зазначити, що хореографічну підготовку в складнокоординаційних видах спорту розрізняють за тривалістю (6,6–22% від загального часу тренувань), вона має низку специфічних особливостей, які пов'язані з різноманітними завданнями та різною технікою виконання окремих хореографічних елементів. Однак хореографічна підготовка у всіх проаналізованих навчальних програмах має хаотичний характер, не простежується чіткої тенденції до зростання або зменшення її обсягу.

Дефіцит часу на проведення хореографічної роботи в спорті пояснюється багатогранністю спортивної підготовки, де хореографія є лише однією зі складових загальної системи поруч з технічною, фізичною, психологічною, морально-вольовою, тактичною естетичною, теоретичною, функціональною та іншими видами підготовки.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем використання хореографічної підготовки в спорті. Перспектива подальшого дослідження полягає у визначенні шляхів удосконалення хореографічної підготовки спортсменів, які спеціалізуються в складнокоординаційних видах спорту.

Список літератури

1. *Гавердовский Ю. К.* Техника гимнастических упражнений / Ю. К. Гавердовский. – Москва : Terra-спорт, 2002. – 510 с.
2. *Лисицкая Т. С.* Ритмическая гимнастика, методика и физиологическое обоснование / Т. С. Лисицкая, М. Ю. Ростовцева, Е. А. Ширковец // Гимнастика. – 1985. – Вып. 1. – С. 24–29.
3. *Матов В. В.* Ритмическая гимнастика / В. В. Матов // Физкультура и спорт. – 1985. – № 1.
4. Освіта України – 2011: Інформаційно-аналітичні матеріали про діяльність Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України у 2011 році [Електронний ресурс] / уклад.: О. А. Удод, К. М. Левківський, В. П. Погребняк, О. В. Дашковська, Д. Б. Панасевич, А. К. Солоденко; за заг. ред. Д. В. Табачника, міністра освіти і науки, молоді та спорту України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
5. Основи хореографії з методикою навчання : робоча навч. прог. [для студ. напр. підгот. 6.010102 «Початкова освіта»] / уклад. І. Г. Толубко – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. – 23 с.
6. Програма з ритміки і хореографії : навч. прог. / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2009. – 23 с.
7. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 828 розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки : постанова / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua> (час доступу 12.12.2015, 17:00).
8. *Ротерс Т. Т.* Музыкально-ритмическое воспитание в профессиональной подготовке учителя физической культуры : автореф. дис...канд. пед. наук. : [спец.] 13.00.04 / Ротерс Татьяна Тихоновна. – Москва, 1984. – 24с.
9. *Ротерс Т. Т.* Музыкально-ритмическое воспитание и художественная гимнастика / Т. Т. Ротерс – Москва : Просвещение, 1989. – 175 с.
10. *Сосина В. Ю.* Хореография в гимнастике: учеб. пособие для студентов вузов / В. Ю. Сосина. – Киев : Олимпийская литература, 2009. – 135 с.
11. Спортивна аеробіка : навч. прог. для дитячо-юнацьких спортивних шкіл / Пасічна Т. В. [за ред. Моргушенко О. П.]. – Київ, 2014. – 72 с.
12. Спортивна акробатика : навч. прог. для дитячо-юнацьких спортивних шкіл / Сениця А. І., Сениця М. М., Передерій А. В. – Вінниця, 2010. – 92 с.
13. Спортивна гімнастика : навч. прог. для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої майстерності / Ю. П. Марченко, А. А. Єретик, І. А. Терещенко, Є. А. Добровольський, В. Ф. Шегімага. – Київ, 2003.
14. Стрибки на батуті : навч. прог. для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності / Свинцова В. Г. [за ред. Моргушенко О. П.]. – Київ, 1999. – 127 с.
15. Художня гімнастика : навч. прог. для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності / Білокопитова Ж. А., Нестерова Т. В., Дерюгіна А. М., Безсонова В. А. [за редакцією Моргушенко О. П.]. – Київ, 1999. – 115с.
16. Фігурне катання на ковзанах : навч. прог. для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності / Медведєва І. М. [за редакцією Моргушенко О. П.]. – Київ, 1999. – 105 с.

АНАЛИЗ ПРОГРАММНО-НОРМАТИВНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ХОРЕОГРАФИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ В СЛОЖНОКООРДИНАЦИОННЫХ ВИДАХ СПОРТА

Валентина ТОДОРОВА

Львовский государственный университет физической культуры, г. Львов, Украина, e-mail: valentina_sport@ukr.net

Аннотация. Цель: проанализировать программно-нормативного обеспечения хореографической подготовки спортсменов. Материал и методы: для определения теоретических позиций исследования применены методы анализа, синтеза, сравнения, систематизации научных источников по исследуемой проблеме. Результаты: использованы программно-нормативные материалы по хореографической подготовки в сложнокоординационных видах спорта. Выводы: определено, что хореографическая подготовка в сложнокоординационных видах спорта различается по продолжительности (17–10% общего времени занятий) и имеет ряд специфических особенностей; установлено, что систематическое усложнение спортивных программ требует усовершенствования хореографической подготовки.

Ключевые слова: хореографическая подготовка, программно-нормативное обеспечение, сложнокоординационные виды спорта.

ANALYSIS OF PROGRAMME AND NORMATIVE PROVISION WITH CHOREOGRAPHIC TRAINING IN TECHNICAL AND ESTHETIC SPORTS

Valentyna TODOROVA

Lviv State University of Physical Culture, Lviv, Ukraine, e-mail: valentina_sport@ukr.net

Abstract. Object: to perform analyses of the programme and normative provision of choreographic training of the sportsmen. Materials and methods: the methods of analyses, synthesis, comparison, systematization of scientific sources of the related problem were used for determination of the theoretical positions of the research. Results: the programme and normative materials related to choreographic training in the sports with the complex coordination. Conclusions: it was determined that choreographic training in the technical and esthetic sports has different duration (17–10% of the total time of the training) and has a number of specific features; it was ascertained that systematic complication of the sport programs requires improvement of choreographic training.

Keywords: choreographic training, programme and normative provision, technical and esthetic sports.

References

1. Bilokopitova Zh. A., Nesterova T. V., Deryuhina A. M., & Bezsonova V. A. Khudozhnya himnastyka [Artistic Gymnastics] : navchal'na prohrama dlya dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil, spetsializovanykh dytyacho-yunats'kykh shkil olimpiys'koho rezervu, shkil vyshchoyi sportyvnoyi maysternosti. Kyiv, 1999. 115 s. (in Ukrainian)
2. Haverdovskyy Yu. K. Tekhnika himnastychnykh vprav [Technique gymnastic exercises]. Moscow : Terra- sport, 2002. 510 s. (in Russian)

3. Lysyts'ka T. S., Rostovtseva M. Yu. & Shyrkovets E. A. Rytmichna himnastyka, metodyka i fiziologichne obhruntuvannya [Rhythmic gymnastics technique and physiological substantiation]. Moscow : Terra- sport, 1985. S. 24–29. *(in Russian)*
4. Marchenko Yu. P., Yeretyk A. A., Tereshchenko I. A., Dobrovol's'kyy Ye. A., Shehimaha V. F. Sportyvna himnastyka [Sports gymnastics] : navch. prohr. dlya dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil, spetsializovanykh dytyacho-yunats'kykh shkil olimpiys'koho rezervu, shkil vyshchoyi maysternosti. Kyiv, 2003 *(in Ukrainian)*
5. Matov V. V. Rytmichna himnastyka [Rhythmic gymnastics] // Fizkul'tura i sport. 1985. № 1. *(in Russian)*
6. Osvita Ukrayiny – 2011 [Education of Ukraine – 2011] : informatsiyno-analitychni materialy pro diyal'nist' Ministerstva osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrayiny u 2011 rotsi [Elektronnyy resurs] / uklad.: O. A. Udod, K. M. Levkivs'kyy, V. P. Pohrebnyak, O. V. Dashkovs'ka, D. B. Panasevych, A. K. Solodenko; za zah. red. D. V. Tabachnyka, ministra osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrayiny. Rezhym dostupu: <http://www.mon.gov.ua>. *(in Ukrainian)*
7. Pasichna T. V. Sportyvna aerobika [Sports aerobics] : navchal'na prohrama dlya dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil. Kyiv, 2014. 72 s. *(in Ukrainian)*
8. Prohrama z rytmiky i khoreohrafiyi [The program of the rhythmic and choreography]. Kharkiv, 2009. 23 s. *(in Ukrainian)*
9. Roters T. T. Muzychno-rytmichne vykhovannya u profesiynyi pidhotovtsi vchytelya fizychnoyi kul'tury [Music and rhythmic education in the training of teachers of physical culture] : extended abstract of candidate's thesis. Moscow, 1984. 24 s. *(in Russian)*
10. Roters T. T. Muzykal'no-ritmicheskoye vospitaniye i khudozhestvennaya gimnastika [Music and rhythmic education and artistic gymnastics] Moscow : Prosveshcheniye, 1989. 175 s. *(in Russian)*
11. Kontsepsiya Zahal'noderzhavnoyi tsil'ovoyi sotsial'noyi prohramy rozvytku fizychnoyi kul'tury i sportu [The concept of the National Programme on the Cabinet of Ministers of Ukraine of 31 August 2011 r. Number 828 of physical culture and sports for 2012-2016]. (n.d.). [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu : <http://www.kmu.gov.ua> (hodyna . dostupu 12.12.2015, 17:00) *(in Ukrainian)*
12. Senytsya A. I., Senytsya M. M., Perederiy A. V. Sportyvna akrobatiyka [Acrobatics] : navch. prohr. dlya dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil. Vinnytsya, 2010. 92 s. *(in Ukrainian)*
13. Sosina V. Yu. Khoreografiya v gimnastike [Choreography in gymnastics] Kyiv : Olimpiyskaya literatur, 2009. 135 s. *(in Russian)*
14. Svintsova V. G. & Morgushenko O. P. Strybky na batuti [Jumping on a trampoline] : navch. prohr. dlya dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil, spetsializovanykh dytyacho-yunats'kykh shkil olimpiys'koho rezervu, shkil vyshchoyi sportyvnoyi maysternosti. Kyiv, 1999. 127 s. *(in Ukrainian)*.
15. Tolubko I. H. Osnovy khoreohrafiyi z metodykoyu navchannya [Basics of choreography and method of teaching]. Kyiv : Kyyivs'kyy universytet imeni Borysa Hrinchenka, 2014. 23 s. *(in Ukrainian)*.
16. Medvedyeva I. M. Fihurne katannya na kovzanakh [Figure skating] : navch. prohr. dlya dytyacho-yunats'kykh sportyvnykh shkil, spetsializovanykh dytyacho-yunats'kykh shkil olimpiys'koho rezervu, shkil vyshchoyi sportyvnoyi maysternosti / za redaktsiyeyu Morhushenko O. P. Kyiv, 1999. 105 s. *(in Ukrainian)*.

Стаття надійшла до редколегії 28.01.2016

Прийнята до друку 19.04.2016

Підписана до друку 31.03.2016